

Basisstof 1 Organismen en hun omgeving**milieu**

leefomgeving van een organisme

ecologie

studie van relaties tussen organismen en hun milieu

biotische factor

invloed van de levende natuur

abiotische factor

invloed van de levenloze natuur

niveaus

schalen binnen de ecologie om relaties te onderzoeken

individu

één organisme

populatie

groep individuen van dezelfde soort in een bepaald gebied, die zich onderling voortplanten

levensgemeenschap

alle populaties in een bepaald gebied

biotoop

alle abiotische factoren in een bepaald gebied

ecosysteem

gebied waarbinnen een levensgemeenschap en een biotoop een eenheid vormen

biosfeer

alle ecosystemen samen

voedselketen

reeks soorten waarbij elke soort voedsel is voor de volgende soort

schakel

elke voedselbron in een voedselketen

voedselweb (voedselnet)

alle voedselrelaties in een ecosysteem

biomassa

totale hoeveelheid energierijke stoffen in een organisme

giftig

schadelijk voor organismen

accumulatie

opeenhoping van giftige stoffen

Basisstof 2 Voedselrelaties en kringlopen**producent**

organisme dat voedsel voor andere organismen maakt

consument

organisme dat stoffen eet die het niet zelf heeft gemaakt

consument van de eerste orde

organisme dat producenten eet

consument van de tweede orde

organisme dat consumenten van de eerste orde eet

afvaleter

organisme dat dode resten van planten en dieren eet

reducent

organisme dat dode resten van andere organismen afbreekt

kringloop

manier waarop stoffen van planten via dieren, afvaleters en reducers uiteindelijk weer bij planten terechtkomen

biologisch afbreekbaar

door reductanten afbreekbaar

niet-biologisch afbreekbaar

niet door reductanten afbreekbaar

plasticsoep

grote eilanden van plasticafval die in de oceanen drijven

Basisstof 3 Samenleven**populatiegrootte**

aantal organismen in een populatie

biologisch evenwicht

schommelend evenwicht van de populatiegrootte in een ecosysteem

concurrentie

relatie waarbij wordt gestreden

samenwerking

relatie waarbij wordt samengewerkt

rangorde

relatie binnen een populatie waarbij één dier de baas is en de rest van de dieren hun plek weten

territorium

gebied dat wordt verdedigd tegen soortgenoten

paarvorming

samenwerking tussen een mannetje en een vrouwtje om zich voort te planten

symbiose

langdurige relatie tussen individuen van verschillende soorten

mutualisme

symbiose waarbij beide soorten een voordeel van de relatie hebben

commensalisme

symbiose waarbij één individu een voordeel heeft van de relatie en het andere individu geen voordeel of nadeel heeft

parasitisme

symbiose waarbij één individu een voordeel heeft van de relatie en het andere individu een nadeel heeft

parasiet

individu dat een voordeel heeft bij parasitisme

gastheer

individu dat een nadeel heeft bij parasitisme

Basisstof 4 Natuurbeheer**cultuurlandschap**

landschap dat is gevormd onder invloed van de mens

landbouw

land dat door de mens wordt gebruikt voor de productie van voedsel

bosbouw

land dat door de mens wordt gebruikt voor de productie van hout als brandstof en als bouw materiaal

bedreigde diersoort

soort waarvan de individuen moeite hebben om in leven te blijven en zich voort te planten

uitsterven

verdwijnen van een soort

biodiversiteit

variatie aan soorten in de natuur

herintroductie

het terugbrengen van een dier- of plantensoort in een land

natuurbeheer

maatregelen om natuur te behouden, beschermen en herstellen

Basisstof 5 Mens en milieu**milieuprobleem**

aantasting van het milieu door invloed van mensen

uitputting

stoffen uit het milieu halen waardoor ze opraken

vervuiling

stoffen aan het milieu toevoegen die schadelijk zijn

fossiele brandstoffen

brandstoffen die miljoenen jaren geleden zijn ontstaan uit resten van dode planten en dieren

grondstof

stof die uit het milieu wordt gehaald om bijvoorbeeld machines, apparaten, huizen en kleding te maken

mineralen

stoffen in de grond die nodig zijn voor de groei van planten

monocultuur

elk jaar dezelfde planten verbouwen op grote stukken grond

stikstof

belangrijk mineraal in mest

luchtvervuiling

vervuiling van de lucht door voornamelijk smog en fijnstof

bodemvervuiling

vervuiling van de bodem door giftige stoffen

chemische gewasbeschermingsmiddel

giftstof die voedingsgewassen beschermt tegen vraat

watervervuiling

vervuiling van het water door giftige stoffen

broeikasgas

gas in de dampkring dat de warmtestraling van de aarde tegenhoudt

broeikaseffect

verschijnsel waarbij een deel van de warmte-uitstraling van de aarde wordt tegengehouden door gassen in de dampkring

versterkt broeikaseffect

opwarming van de aarde doordat er meer broeikasgassen worden afgegeven aan de dampkring, waardoor meer warmte wordt teruggekaatst naar de aarde

klimaatverandering

verandering van het gemiddelde weertype over een lange periode

blauwalg

bacterie die stoffen maakt die giftig zijn voor mensen

stijging van de zeespiegel

stijging van de hoogte van het zeewater

verzilting

menging van zout water met zoet rivierwater, grondwater en slotwater

Basisstof 6 Duurzaamheid**ecologische voetafdruk**

het land- en wateroppervlak dat nodig is voor jouw consumptie en jouw afval

duurzaamheid

ervoor zorgen dat het milieu geen schade ondervindt van menselijke activiteiten

duurzame ontwikkeling

ontwikkeling waarbij er gebruikt wordt wat we nodig hebben en toch de aarde in dezelfde staat doorgeven aan toekomstige generaties

duurzame energie

energie die geen milieuvervuiling veroorzaakt en waarbij de energiebron niet opraakt

biomassa

energierijke stoffen in organisch materiaal

hergebruik

een voorwerp opnieuw gebruiken

recycling

afval gebruiken als grondstof voor nieuwe producten

stadslandbouw

voedsel verbouwen in een stedelijke omgeving

verticale landbouw

gewassen kweken in bakken boven elkaar

precisielandbouw

technologie gebruiken om planten heel precies te geven wat ze nodig hebben

kringlooplandbouw

landbouw waarbij duurzaam wordt omgegaan met natuurlijke hulpbronnen

biologische landbouw

voedsel verbouwen op een milieuvriendelijkere manier dan de gangbare landbouw

Extra stof 7 Energiestroom in een ecosysteem

autotroof

geen andere organismen als voedsel nodig hebben

heterotroof

zich voeden met andere organismen

trofisch niveau

plaats van een organisme in een voedselketen

energiestroom

doorgeven van energie tussen trofische niveaus

energierijke stof

stof waar bij de verbranding energie vrijkomt

Extra stof 8 Voedselproductie

landbouw

alle activiteiten waarbij het natuurlijk milieu wordt aangepast voor de productie van planten en dieren voor menselijk gebruik

voedingsgewas

plant die in de akkerbouw of de tuinbouw wordt verbouwd

landbouwhuisdier

dier dat in de veeteelt wordt gehouden

organische mest

mest afkomstig van organismen

kunstmest

mest die kunstmatig wordt gemaakt in laboratoria of fabrieken

biocide

chemisch gewasbeschermingsmiddel dat levende organismen doodt

niet-selectief gewasbeschermingsmiddel

middel dat niet alleen schadelijke, maar ook onschadelijke of zelfs nuttige organismen doodt

resistent

minder gevoelig of ongevoelig zijn voor gewasbeschermingsmiddelen

natuurlijke vijand

organisme dat een insectenplaag kan bestrijden, omdat dit organisme in de natuur ook een vijand is van het insect

biologische gewasbescherming

gebruik van natuurlijke vijanden

vruchtwisseling

landbouw waarbij op een stuk grond nooit twee jaar achter elkaar hetzelfde gewas wordt verbouwd